

Landskap: *SMÅNE* Upptecknat av: *Ingemar Ingers*
Härad: *FROSTA* Adress: _____
Socken: *GÄRDSTÅNGA* Berättat av: *Nils Trulsson (Fow)*
Uppteckningsår: *1929* Född år _____ i *Gärdstånga*

Uppteckningen rör *REGISTER Sid. 25.*

25. Sid

Jätten Finn.

De har ja hört talas ämm, menn ja ved ente ämm de e sanning. Jätten Finn.

Hann skolle jo hatt en gång ifrau Romeleklint å te Long, menn ämm de e nån sanning, de vet i helsike.

De har ja ässe hört - hodden i honda va de de passera - de va Domkyrko- bygget.
näck hann hade tjärkan nästan färi - så hade di sajt té -en: Finn,
sätt den stenen bätter in - - - å sin konne hann väll ente mer.

Tjärkan skolle allri ble färi sin. De bler honn jo allri hellor,
får di faur lappa po na all tid.

När ja va sjöttan aur, så tjente ja po itt ställe i Hällemby. Stenkast emot Holmby kyrka.
Å där po darras plan där va en stor sten, sämm va så stor sämm
hala dinne stuan, å där jick en ränn ronten ämm. Å denn påstó di,
ad Finen hade tad å slängt ifrau Romeliklint å skolle siad ämm-
küll Hällemby tjärka. Menn denn hade gaud udan ämm na. Menn där
va en ränn ämm stenen, precis liasämm där hade vad itt bänn ämm-
kring denn. Hann skolle hatt slyngad stenen i itt bänn å skolle

Jätten Finn (forts.)

slad nör Hällemby tjärka, menn denn träffte ente.

Jätten
Finn.

Å när en sto ve denn stenen, så va där sikte precis te
Romeliklint. Denn ligger po ditta nämmsta stället, såmm ligger
åppad Tullbarrs. Hann hidde Jonas Hansen, såmm hade-d då.

Bäckhästen.

Ente i auen, menn ude i bäcken. Där ude där tala di möed Bäckhästen.
åmm bäckhästen. Åmm vi ville springa te bäcken sin de va
mårrt, så skrämde di våss me de, ad bäckhästen hann konne komma.

Di tala åmm, ad di hade ränt nöre po bäcken, glyttana. Å där
va en paug, såmm sau där lau en häst. Å hann klö åpp å satte se
på -en å skolle ria. Hann lau å hade benen onge se. Sin så
komm där fler. Hann ble längor å längor ettesåmm di komm. Te
sist så ble där en ra så lång. Så komm där en liden paug
springanes, å han sa: "Jösses kårs, sicken itt långt hårs." -
Så snart hann nämde Jésus - hann sa jo Jösses - så fårsvant
hästen, å paugana di lau po marken.

Där hade nåck bled plass te den lille åsse, åmm hann hade
teed stilla.

Bäckhästen (forts.)

Hann va antáglien vid. - Ja tror nästan ja har hört ed Bäckhästen.
en gång - en såmm skolle ta ing sina ög sent ämm kvällen -
å där hade hann faud fatt i bäckhästen. Nåck va de, så när
hann kommor hemm te stalldören, så hade hann ente mer än
grimman. De har naturletvis ente vad nåd aned än den onde,
å denn hann jick jo här hann ville.

Ja tror nästan de ässe, ad ja har hört di skolle hatt -en
å tjört mä -en. Menn ja kommor ente ihu hont de jick te, de
kann ja ente fårklara. De konne nåck gau, bara di te stilla.
Hann hade väl lajt bisseled pó -en antáglien, å så länge hann
ente sa nåd visst or, så konne hann ente gau ifrau -en ijenn.

2266

5.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En mosse där det spökar.

Här e itt ställe här imenn väjen, å när en då kommor litta
långor te högor - å där har vad en måse - hann lau i Östra
Gårstånga. Å när di jick där åmm nättorna, så tore di ente gau
långor, får där jick en gobbe, såmm ente hade nåd hoed. Å när
ja va liden, så va ja så rädd får å gau där fårbi. Då va här
ingen hanlare, udan ja måtte gau te Hällemby å hanla.

Spöke i
en mosse.

Huvudlös
gestalt.

Denn måsen hann hör te itt prästabona-ställe. De hör åsse
hid te denne prästen.

Levau.

Levau hann bodde ännu hänne ve Övesklässtor. Hann bota många, Levau, en
undergörare.
denn. Hann konne ente va Ausoms-paugen konne, denn.

De va en kvinga, såmm va blen ovänn mä -en po nåd vis. Här de Levau
förvänder
va, de ved ja ente, menn honn hade drad se nygen å jick ijennom synen.
byen rent nygen. Honn tytte honn jick å vade i vann, menn så jick
honn åppe po lannsväjen. Di sa -ed, ad hann konne jöra-d.

Nä, nu jyvör ja; rent bar jick honn ente, menn honn hade kavlad
åpp ännu te armana. Honn tytte honn vade i vann, menn så jick honn
po väjen. Menn de va spetákel au Levau, såmm hann hade jort.

Ja, här va får i varden, de tror ja, här va sånna. Menn nu e
varden så åplyst, så nu gaur ente ded. Di pastáur jo, ad här va en
bog, såmm di studéra. De va svartkánstbogen.

Jöns Levau, en fiskare, som bodde i ett Övedskloster underlydande
hus i Harlösa s:n, Frosta h:d; död vid hög ålder i början av 1900-
talet. Han ansågs kunna mer än andra och hade förmåga att ställa till
både ont och gott. - Jfr Högbergs "Den stora vreden", där Marcks v.
Württemberg kunde ställa om, att fruntimren trodde de gingo i vatten
och drogo upp kjolarna över huvudet. - Upptecknarens anm.

Åsumspågen.

Jo får hälsnbårr. Här va en såmm bodde hånne ve Sjöbo - Åsums-
di kalla-n får Ausoms-Larsen - denn hann va varkelien dokti. pågen.
Denn har ja vad hos. Menn nu e hann dö får många aur sin.

Ja jick ve Östorgaur då; så va de po vintoren. Här va Olycksfall.
kommen så meen sny, så tödde de å så frös de, så ble de glatt
å gau. Ja jick å bar säcka ifrau tåskan, å ja skrena po gauren
me en säck. Vi hade ente bonged får säckana, får de skolle gau
lättare å stöva ud dämm. Å ja tytte ja konne ente slänga säcken,
får då skolle de ramla ud, där va i-den. Å ja fick en släng i
ryggen, så ja konne ente gau. Å kvingan måtte dra åu me. Så te
sist så ble de litta bättor, så to ja hänn te Ausoms-paugen. Nils Fors
(Di sa Ausoms-paugen, fåst hann va fårti aur). Ja reste söker
me tåged te Bjersjölagår, menn sin va där en bra bid å gau. Åsumspågen.

Jo får hälsnbårr, en lindrigare svordom. - Åsumspågens
rätta namn var Lars Mårtensson (1852-1902). Det var på 1890-
talet Nils Fors sökte honom i anledning av det här omtalade
olycksfallet. - Stöva ud, tömma ut, stjälpa ur. Dra åu, kläda av.

Åsumspågen (forts).

Hann årdinéra nån sårts medesin - ja konne ente läsa de Åsumspågens ordinationer. resefted, de va skreved po tyska - menn når ja komm te abeteked, så konne di läsa-d. Så sa hann ämm ja trodde ad ja konne ble bra, så skolle ja nåck ble bra. Menn de skolle nåck dröja itt aur. Så den andre vintoren konne ja bära säcka ijenn.

Där va en farli hob fålk. Där va fålk ifrau både Svarje å Åsumspågens Närje å Dannemark. Där va itt romm, såmm jick tvart övor hused. patienter. Där sad di å vänta. Hann komm ing å jick framm å tebaga å fraugte dämm. Di lau där stongom i tvau da. Nån fick ligga där, å nån fick uded å hyra se ing.

Hann sau kånsti ud i hoeded. Hann va klog liaväll. Hann hade naturlitvis såddent bry i hoeded. Itt lided grannt ställe hade Åsumspågens hann. Hann hade jor, så hann hade dräng såmm skötte joren. Hann boning. hade tvau hästa.

Åsumspågen. (forts.)

Hann konne si va di ville å va di mente. Hann sa iblann: Åsumspågen
allvetande.
De jör ingen nötta, får I tror ente ad ja kann jälpa jär. Den
gången I ente tror ad ja kann, så e de ente lönt.

Når fålk ente säl konne resa, så skicka di itt kläde, såmm
skolle vad bonged åmm dåmm. Di skolle hatt ed åmm se, åmm natten
ella åmm dan. Å där sau hann po ded å sin årdinéra hann. Där va
lia många ble jolpna po de vised, såmm di, såmm reste té -en.

Fålk di tala åmm där va en spjuvor. Hann hade bonged itt Drift
med
kläde åmm kakelonen. Hann skolle naturlitvis spe -en. Så to Åsumspågen.
hann did. Hann viste ditta hära kläded. Hann sa: "Ja vill natur-
litvis ente jöra jär nån färtréd, menn ja kann hellor ente jälpa
jär. Menn I faur lägga fyr i -en, så hann bler varm, så kanske
hann bler bra." Hann ble liasåmm arri åsse. De va bara ingmari-
hed. Hann ble så tavs-mongad, den däre.

Den sist omtalade historien, att man skickade ett kläde, som
varit bundet om en kakelugn, till Åsumspågen, tillägges också den
s.k. Vinningekvingan i Bara härad.

Om Anna Brahe. Gårdstånga hospital.

Anna Brahé honn rådde åmm hala häraded. De va visst po Anna Brahe.

sextanhondrataled ad honn rejera, tror ja nästan. Honn bodde po Löbered. Honn rådde åmm hela sträckan (näml. ifrån Hviderup) ännu te po hinsien Löbered. Di tala åmm, ad honn hade reed po itt aurs-föl å ringad ing allt de dännade. De to så möed, så honn ingringa så pass möed. Honn va jo dansk. De va väll nån danska, såmm ga na läv te ed.

Honn hade böjt spetåled. Sin har di ongorhållt ed, danskana, Gårdstånga hospital. ännu te nu po en tjuge aurs tid. Ella komm här alltid pänga ifrau Dannemark å hid. Di komm te Vidarp te baronen. Hann fick pänga ifrau Dannemark. Menn hodden de va, så har hann jort se fri ifrau ed. Hann skänkte hused te färsamlingen te ållordomshimm.

Anna Brahe, en av de förna ägarna till Hviderup. Hon donerade medel till en välgörenhetsstiftelse, kallad Gårdstånga hospital (Spetåled), som skulle bereda bostad, kläder och föda åt 6 gamla underlydande under Hviderup. I underhållet deltog förutom Hviderup även danska herregårdar. Det gamla "Spetåled" i Gårdstånga är byggt av Anna Brahe 1619. Huset kvarstår ännu men blev 1926 fullständigt vandaliserat och omändrat till ett modernt ålderdomshem för Gårdstånga m.fl. socknar.

Avrättningar i forna tider. Bestraffningar.

När en kommor hid te kärsväjen å tar åpp imod Nygåur, så te vänstor, precis åppad väjen, där e Stäjebacken. Ette sagor, di på staur en gång så har di hatt så di har hängt fålk för. Säggen har gaud så, menn åmm de e nån sanning, ved ja ente. De har ente vad i min fars tid minstenes. Di hängt fålk å ga dämm spö.

"Stäje-
backen"
i
Gårdstånga.

Menn i Dalby där hade hann sitt ed. De va de jækliaste hann hade sitt i sin tid. Hann skolle ha fårti par. Di fick ente slau mer än tvau rapp me värt par. Hann hängt där, så hann to imod dämm. När de då va slut, så sa hann, åmm hann ente konne fau itt kvårtor brännevin å slau po ryggen. Å di jick ing po jæssjivaregauren å fick ed; menn hann drack ed i stället.

Spöstraff
i Dalby.

Om "Bänkaprästen" eller "Jedinge präst", ett bygdeoriginal.

Jo se hann ble litta känsti te humöred. Å så snacka hann; hann va så jäkli te å snacka. Å så snart de va sönda, så många tjärkor hann konne hinga å gau te, så jick hann i dämm. Menn så rätt såmm han sad i tjärkan, så börja hann å prata. Så måtte di stöda po -en, di såmm sad hos -en, så hann te stilla. Menn hann ble allri utdjörd. Många gånga så tytte hann de va ente rätt va prästen sa.

Bygde-
original.

Nels Pärsen hedor hann; fåst di kallar -en får "Bänkaprästen" ella "Jedinge präst". Hann va snickare te yrked. Han va åsse spelemann; hann spela fiol. Hann ga konsär i tjärkan en gång.

De e många aur sin han ble så där litta känsti. Hann va ente tosed, menn hann va vilse i hoeded.

Den ovannämnde Nils Persson, som är född 1844, bor numera å ålderdomshemmet i Gårdstänga.

2266

13.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sägnen om "Bruahölen". *Gästinge. Fosta del.*

Menn ja har hört en gång, här e itt ställe här ude i auen Sägnen om
"Bruahölen".
di kallar får Bruahölen. Där skolle itt bruapar ha dansad i denn.
Spelemannen hann hade spelad, så hann konne ente stanna, å di konne Över-
ente stanna, å di dansa så di komm nör i hölen. De skolle hänt får naturligt
spel.
flere hondra aur tebaga. Åmm de e sannt, de vet i Gud. Å denn
hölen hedor Bruahölen, å de namned har de dinne dan såmm i da e.
Denn liggor i en krog, där auen jör en sväng.

Bruahölen, en fördjupning i botten av Getinge å, mittför
Gårdstunga prästgårds ägor.

2266

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Förbundet med fan. (saga).

De kann jo va desamma sämm där va en sämm fan skolle ta Förbundet
en gång. Hann hade jo tad -en ässe, menn di skolle sau sä ella med fan.
va i helsike de va.

Så skolle fan ha grödan, menn bara de sämm va auan ämm joren.
Så satte mannen pantåfflor. När di då skolle hösta, så fick fan
faned, så to mannen pantåfflorna. Så ble fan galen. Så te itt
anned aur så skolle fan ha roden å mannen täppen. När di då skol-
le hösta, ja då to mannen täppen, de va jo korn; så fick fan roden.

Honnt de va, så fårlóra fan. Så ble hann tje au bonen å ville
ente ha mä -en å jöra.

"De skolle vad får en tjuge aur sin, så konne ja snackad ämm
flere sånna bida, menn ja har rent glimnt -ed."

Fan med öppet a-ljud = den onde; fan med slutet a-ljud (r. 6
ovanifrån) = blast.

2266

15.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gåta.

Di jick me handel får i tiden möed. Di jick me säcka po ryggen. Så komm där en te itt ställe; så sad där tre fruentimor å karda. Så skolle hann tala åmm ed, när hann komm te de andra stället. Så sa hann: De va en ryseli hob fålk där va hene. Där va så många såmm sad å karda:

Gåta.

"Där va tjäringor tre
å så många te
å nie å tre å trettan,
å nie re å tie jick,
å trettan jick po kryckor."

Här många tjäringor va där då? De sa ja jo, här många där ble. Där va tre tjäringor sad å karda. Menn denn bonen hann konne ente räckna här många di va ändån.

2266

16.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gåta.

Menn då kann ja si en gåta, menn där ska räckning te de: Räcknegåta.

En kar komm gaunes; så mötte hann en bonke läseglytta, såmm skolle gau te prästen. Så sa hann: "Godá alla hondra." Så va där en tös sa - där va ingen va kvick å svara udan denn: "Hade vi vad en gång te så många å en hal gång te så många å en fjärendels gång å en tös te, så hade vi vad hondra."

Så va de fraugan åmm å konna räckna ud hár många di va. De e ente svaurt. En faur ta ed po en slomp. Menn ja kann jo si -ed. Di va jo trettisex.

($36 + 36 + 18 + 9 + 1 = 100$).

Gåtor.

Där va fira hörn i möllan å fira katta i värt hörn, å vär Gåtor.
katt hade fira tjällinga. Här många födor va där i möllan?

Där va ingen hade födor udan möllaren, di andre hade tassa.

Fänge jick po jonge å hörde sju tonga sänge i en kräppalös
hoeskalle.

Ja de va itt fulabo sämm va byggt i en hoeskalle au en ko
ella häst ella itt anned jur; å där va onga inge, där va femm
onga inge å så di gamle, så ble di sju.

"De va bara så kallad trevlihed. A jyss, här va så många.
Ja kommor nägu ente ihu dämm. Ja e blen så glymsch nu po itt
aurs tid."

Sju tonga sänge, ett arkaistiskt uttryck = sång av sju tungor.

Ett ordspråk om Skeglingarna och dess förklaring.

De e bara sköj. De e bara får de där va nån såmm ente gad Ordspråk
å hälsa. Så sau di jo fälk. Så sa di: Hann bara gabar å glor om
Skeglingarna,
å ser me mongen. Hann e lig Skäjlingana. - De va när där va
nån såmm komm, såmm ente ville hälsa. De ortöjed hörde ja strajs
ja komm te Östorgaur. Där komm nån, såmm ente ville hälsa. Så sa
di: Hann gabar å glor å ser me mongen liasåmm Skäjlingana.

Ja har fraugt många ad, menn di har sajt de e får di där
jävra Skäjlingana di hälsar jo ente. Di e nån rektia storhárre.

En annan förklaring, se J.P. Lindborgs berättelser ifrån
Skarhult och Eva Wigströms uppteckning från omkr. 1880 i Arthur
Hazelius : Ur de nordiska folkens lif, andra delen.

Om Getinge bro, Getinge ^{broen} krog m.m.

Broen har blev böjd i min fars tid. Får så pramma di övor me en pramm. Här fans ingen bro. Där va en pramm samm lau, å där va en lina samm jick tvart övor auen. Så dro di både vöjn å hästa å allt ihob te den andra sian. De va många stanns ve denne auen ad di pramma övor (De va ve Örtäfte ässe - där e itt hus di kallar Prammhúsed). Menn här har vad bro nöre allt de ja ved.

Getinge
bro.

Landsvägs-
färja.

Å väjen jick längor i västor (näml. på södra sidan av ån). Sin jick hann åppad den brante backen. De va itt jäkla jöre å komma åpp ad den däre Jedingabacken. Po denn tiden tjörde där ryselit me skobóá; di tjörde te Long. Å många gånga to di håsor å vanta au å satte po ögen, får di skolle kunna gau, når där va glatt.

Pramm (pråm), färja. Skobó, skogsbo, bonde från Skånes skogstrakter.

Getinge krog.

I Jedinge kru där har ja vad många gånga. Där va en såmm hidde Getinge krog.
Florin, såmm hade-d i denn tiden. Min far tjente där i många aur.
Hann va kusk. - Di hade ente udan udskänkning me brännevin å bir.
Di sålde-d i kvårtors-vis å halstób å kannevis. Di sålde i syppavis
åsse. Di to tre skilling får en sypp, åmm ja kommor rätt ihu. Där va
jo rekti jæssjivaregaur. Där va fålk all tid. Där va så fullt au
jynga po gauren. Här va jo många fyllehonga, såmm jiek did härifrau.
Ja kommor ihu, ad itt halt stob brännevin de kåsta ente mer än femti
öre - de va tre dalor. Där va jo ente finare fålk såmm lau. Di lau
i stallana å här di konne komma.

Florin hann hanla åsse me timmor å spannemaul. Åmm ja mings rätt,
så va där kråg sin hann hade slutad; honn hade-d. Där va en, såmm va
svaugor me Florin, såmm hidde Lonngren; hann hade-d litta sin.

Getinge krog (Jedinge kru) låg i Gårdstunga socken, till höger om
Getinge bro, när man kommer från Lund. Den gamla krogbyggnaden blev
riven omkring 1918, men uthuslängorna kvarstå ännu. Getinge krog inne-
hades en längre tid i förra århundradet av Chr. Florén (1807-1884),
som tillika bedrev handel å platsen.

2266

21.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Getinge krog och trafiken där(forts).

Lonngren hann hade handel liaväll. Sin byggde hann itt nytt hus där. Getinge krog.

Där va en jäklit höj tagstól (näml. å den gamla kroglängan).

De lau här nöre där där ligger bränne.

Skobóana di hade sånna hära tjarror me häckakroga. Där va inga ringa,såmm di har nu. Där va bara skenor,såmm va spigada ront åmmkring julen. Skog-boarnas åkdon.

Riddar Skåne
Lörd, Trösta
Sv. Gårstånge
1759

2266

22.

Mynt. J. Ingess
Mer av Mrs. Trulsson
Gårstånge

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Slå katten av tunnan.

Slå katten
av tunnan.

De e au-gaud får många aur sin. Ja har liaväll vad mä å sitt på -ed. De va här bårte i Östra Gårstånge. De e ente så många aur sin.

Di hade ejentelien ingen katt; di hade en flaska konjak i tynnan. Di skolle ria onge den. Nu hängde honn po itt par paula. Hästen skolle gau onge tynnan imellom paulana. Di skolle slau,men hästen jick ella sprant. Sämme hade stora pryla å sämme hade en plokniv. Menn denn sämm slo de rapped, så ad flaskan ramla uded,denn hann ble kong så kallad; denn skolle prisas hela natten så kallad ella åmm kvällen. - De va åmm sämmaren; ella skolle de alltid va åmm fastelånn för i tiden. Då va di po itt bonnaställe å dansa å levde té. Ja har en bror,sämm har vad mä. De va äppe i Skäjlinge. De e femti aur sin.

Au-gaud,"avgått",bortlagt.

Gårdstunga Sk.

2266

23.

1949

Faste maj

1949

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ja, N. Kullman

Gårdstunga

Majfirande.

(Har man sjungit maj i Gårdstunga?) - De jore di ente sin Maj-
firande.
ja ble, så ja kann komma-d ihu. Ente de ja ved äntelins. Här har
ente vad nåd särskilt den fäste maj, färän social-demokratorna
ble, så di skolle hålla den fäste maj (!) - Här har ente vad nåd,
udan di skolle slau katten au tönnan ve fastelånn.

2266

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

24

Nils Trulsson Fors.

Västra Gårdstånga, Gårdstånga socken.

Nils Trulsson Fors, lantarbetare och husägare, är född 1861 i ett hus vid Östergård i Gårdstånga socken. Fadern var kusk. Nils Fors har varit bosatt i socknen i hela sin levnad, med undantag av en tid då han tjänade som dräng i Holmby. Sedan 1897 bor han i eget hus i närheten av Gårdstånga kyrka. Nils Fors har haft ett stort vetande i flera delar av folkminnesområdet, men på senare tid har han blivit något glömsk, beroende på försvagad hälsa. Han säger också själv: "De skolle vad får en tjuge aur sin, så konne ja snackad åmm flere sånna bida." Emellertid har han beredvilligt omtalat vad han har kunnat erinra sig av lokala traditioner och folkdiktning m.m.

Register.

<i>Sid.</i> 1.	A. Jätten Finn.	<i>Sid.</i> 18 I.	Ett ordspråk om Skeglingarna och dess härledning.
" 3.	Bäckhästen.	" 19 K.	Getinge bro och landsvägs-
trafiken.
" 5.	Spökeri. (Huvudlös).	" 20	Getinge krog.
" 6.	C. Jöns Levau.	" 22 N.	Fastlagsfirande.
" 7.	Åsumspågen.	" 23	(Majfirande).
" 10.	D. Anna Brahe.		
" 11.	Avrättningar.		
" 11	Bestraffningar.		
" 12	G. Getinge präst (ett bygdeoriginal).		
" 13	Sågnen om Bruahölen.		
" 14	H. Förbundet med fan. (saga).		
" 15	I. Gåtor, även räknegåtor.		

ACC. NR. 2266

Landskap: *SMÅNE* Upptecknat av: *Ingemar Ingers*
Härad: *FROSTA* Adress:
Socken: *GÄRDSTÅNGA* Berättat av: *Nils Trulsson (Fro)*
Uppteckningsår: *1929* Född år i *Gärdstunga*

Uppteckningen rör *REGISTER Sid. 25.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25. Sid